

ФІЛОСОФІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ



Р. В. Войтович,
доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри філософії,
теорії та історії державного управління,
Національна академія державного управління
при Президентові України

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ЕЛІТ ЯК ТЕХНОКРАТИЧНА УМОВА ІНСТИТУЦІЙНОГО ЛІДЕРСТВА В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

У межах статті здійснено теоретико-методологічний аналіз інтелектуалізації еліт як технократичної умови інституційного лідерства в державному управлінні, розкрито сутність та специфіку функціонування інтелектуального потенціалу держави в сучасних умовах суспільного розвитку, визначено форми його впливу на забезпечення інституційного лідерства в системі державного управління відповідних організаційних структур, обґрунтовано передумови та ймовірні виклики, з якими неминуче стикнеться суспільство в умовах інтелектуального дефолту.

Ключові слова: інтелектуалізація, інтелектуальна еліта, інтелектуальний потенціал, інтелектуальний дефолт, державне управління, лідерство, інституційне лідерство, глобальне лідерство.

R. V. Voitovich,
doctor of Sciences in public administration, Professor, head of the Department of philosophy, history and theory public administration, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

THE INTELLECTUAL ELITE AS TECHNOCRATIC CONDITION OF INSTITUTIONAL LEADERSHIP IN PUBLIC ADMINISTRATION

Within the frameworks of the given paper was elaborated theoretic-methodological analysis of intellectual elite as technocratic condition of institutional leadership in public administration, was disclosed the essence and specificity of functioning of intellectual potential of a state in conditions of social development, were defined the forms of its influence on providing of institutional leadership within the system of public administration of the relevant structures, were grounded the premises and possible challenges with which society will inevitably face in conditions of intellectual default.

Key words: intellectualization, intellectual elite, intellectual potential, intellectual default, public administration, leadership, institutional leadership, global leadership.

Р. В. Войтович,
доктор наук государственного управления, профессор, заведующая кафедрой философии, теории и истории государственного управления, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

ИНТЕЛЛЕКТУАЛИЗАЦИЯ ЭЛИТ КАК ТЕХНОКРАТИЧЕСКОЕ УСЛОВИЕ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО ЛИДЕРСТВА В ГОСУДАРСТВЕННОМ УПРАВЛЕНИИ

В рамках статьи осуществлен теоретико-методологический анализ интеллектуализации элит как технократического условия институционального лидерства в государственном управлении, раскрыты сущность и специфика функционирования интеллектуального потенциала государства в современных условиях общественного развития, определены формы его влияния на обеспечение институционального лидерства в системе государственного управления соответствующих организационных структур, обоснованы предпосылки и возможные вызовы, с которыми неизбежно столкнется общество в условиях интеллектуального дефолта.

Ключевые слова: интеллектуализация, интеллектуальная элита, интеллектуальный потенциал, интеллектуальный дефолт, государственное управление, лидерство, институциональное лидерство, глобальное лидерство.

Постановка проблеми. Сучасний етап соціально-економічного та політичного розвитку України вимагає запровадження дієвих зі стратегічного погляду інструментів запобігання інтелектуальному дефолту, який блокує інноваційний розвиток країни та можливість реалізації інтелектуальної політики, що, зрештою, негативно позначається на забезпеченні інституційного лідерства

держави. Інноваційний розвиток держави традиційно визначається її інтелектуальним потенціалом, здатним продукувати новітній контекст розвитку країни, запропонувати модернізаційний варіант реалізації системних реформ, ефективно реагувати на прогностичні виклики оперативного управління. Якщо національний інтелектуальний потенціал держави буде «просідати», неминуче

настане інтелектуальний дефолт, який детерміновано поглибить кризові процеси в державі і позбавить її можливості досягнення потенціалу глобального лідерства, а отже, спровокує деінституціоналізацію системи державного управління.

Під національним інтелектуальним потенціалом слід розуміти людські ресурси, які володіють не лише необхідними, а й випереджальними знаннями, втіленими у відповідних технологія та продуктах людської діяльності і формалізованими у відповідних наукових проєктах, які забезпечують потенційний розвиток держави. Інтелектуальний потенціал держави визначається рівнем освіти, науки, які є стратегічним критерієм професійної підготовки фахівців у різних сферах суспільного життя, залежить від природних, уроджених здібностей (таланту, геніальності) нації, відповідно до чого відбувається його стратифікація в сучасному світі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Інтелектуальний потенціал як єдина конкурентна перевага пострадянських держав втратив свій первинно стратегічний зміст. Така тенденція свідчить про зниження показників освіченості націй, зменшення чисельності населення, здатного працювати у сфері науки, та його неспроможність запропонувати новітній інноваційний проєкт, який здатний змінити порядок денний їх розвитку. Все це підтверджує тотально неминуче настання інтелектуального дефолту в різних сферах суспільного життя, що в такий спосіб з необхідністю спричинить деінституціоналізацію державного управління, оскільки до цього призведе брак високоосвічених та професійних кадрів у державно-управлінській системі. З огляду на це державно-управлінська еліта виявляється інтелектуально не готовою функціонувати в межах нової реальності, а отже, і нездатною запропонувати успішну національну стратегію розвитку держави.

Такий контекст проблеми ставить питання про безпосередню залежність успішності національних стратегій від кількості та якості інтелектуального потенціалу, інтегрованого в систему державного управління, що має сприяти забезпеченню інституційного лідерства держави. Водночас постає питання про інтелектуальну підготовленість суспільства до прийняття відповідних інновацій та розуміння змісту інтелектуальної політики, яка реалізується національними урядами. В протилежному разі неминуче настане інтелектуальний дефолт, який призведе до «глобального дауншифтингу», який перспективний розвиток держав в сучасному світі зробить неможливим, а інтелектуальна еліта залишиться лише на декларативно-формальному рівні свого функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми.

Предметне поле дослідження інтелектуальної еліти у сфері державного управління є одним із найменш вивчених питань у контексті вітчизняної та західноєвропейської науки. Це зумовлено тим, що переважна більшість учених зацентрувала увагу передусім лише на змістовно-функціональному і типологічному підходах до дослідження еліт у різних сферах суспільного життя, залишаючи поза увагою такий фундаментальний параметр її ідентифікації, як інтелектуалізація.

У більшості західноєвропейських підходів до визначення статусної ролі еліт у розвитку держави причетні «всі ті, хто оперують новітніми смислами та здатні запропонувати новітній світогляд» [1, с. 292–293]. Для того щоб володіти потенціалом та можливістю запропонувати новітні смислові установки для суспільства і виступати когерентним інститутом забезпечення лідерства держави, еліта має стати провайдером суспільної думки, індикатором її потреб та інтересів. У такий спосіб це ставить питання про інтелектуалізацію еліт у різних сферах суспільного життя, що має забезпечити їй можливість утвердження нової ієрархії базових цінностей, які чітко синхронізуються із внутрішньо- та зовнішньополітичними викликами суспільного розвитку, та дасть їй змогу належно на них реагувати, дотримуючись при цьому виключно національних інтересів.

У теоретико-методологічному плані більшість дослідників зосереджує увагу на вимогах, яким має відповідати еліта, аби належно реагувати на відповідні суспільні виклики. Для цього, на думку Ф.Фукуями, в межах кожного відкритого суспільства має існувати інтелектуальна еліта, яка має стати «носієм нових соціальних та політичних технологій, а для цього вона повинна володіти новими гуманітарними знаннями» [2]. Певні уточнення щодо вимог до інтелектуальної еліти можна внести виходячи із концепції Г.Ортеги-і-Гассета, з позиції якого еліта «вимірюючи себе особливою мірою, має бути готовою взяти на себе історичну відповідальність за долю суспільства загалом» [3]. Це вказує на те, що інтелектуалізовані еліти мають передусім володіти потенціалом того, аби належно відповідати на запити суспільства і стати головним виразником його інтересів, а для цього вони мають стати головним носієм нових смислів. Такий підхід потребує запровадження відповідної шкали оцінки інтелектуальних якостей, які мають виступати визначальним критерієм можливості імплементації інтелектуалів у сферу вищої касты суб'єктів прийняття стратегічних

державно-управлінських рішень. Завдяки цьому, ґрунтуючись на концепції Ф.Фукуями, інтелектуальна еліта, перетворюючись на головного носія «дум людських», стане максимально спроможною встановити об'єктивний «діагноз» нашому часу, запропонувати нові постулати суспільного розвитку, легітимізувати ментальні стереотипи та встановити новітні правила реалізації політичної волі в суспільстві.

Це свідчить про те, що основною функцією інтелектуальної еліти у сучасному постмодерному суспільстві є критичне мислення. На таку закономірність чітко вказує у своїй концепції Х.Хоркхаймер, поляризуючи сферу лідерської діяльності політика та інтелектуала, виходячи із того, що «політик є реалістом тоді, коли інтелектуал реально розглядає все у більш широкому контексті можливостей, політик є прагматиком, оскільки вибирає оптимальну стратегію для досягнення цілей тоді, коли інтелектуал розробляє можливі альтернативи, політик будує суспільство, а інтелектуал вносить сумніви лише з тією метою, аби воно стало ще кращим, ще гуманнішим» [4].

Інтелектуальна еліта, на думку М.Фуко, «на основі стратегічної рефлексії здатна легітимізувати провідні ідеї, життєві правила та суспільні відносини, в межах яких мають функціонувати звичайні люди» [5]. Для цього інтелектуальна еліта має бути високо меритократизованою (бути «людьми розуму»), проводити «постійну роботу зі зміни власних думок та думок інших, а для цього вона має володіти максимальним лідерським потенціалом» [5].

Важливу функціональну роль інтелектуальній еліті у розвитку сучасного світу відводить М.Барбер, оскільки лише вона, на його думку, «здатна знайти та запровадити інновації, необхідні для економічного поступу держави» [6]. Аби еліта стала повноправним суб'єктом просування таких інноваційних проєктів, велика увага має приділятися розвитку науки та підвищенню якості освіти, що мають стати стратегічною передумовою розміщення «талановитої бюрократії», яка водночас має стати головним провайдером лідерства очолюваних ними інституційних структур у різних сферах суспільного життя. Саме інтелектуальна еліта виходячи із високого рівня самоідентифікації власного освітнього потенціалу здатна забезпечити легітимацію відповідної стратегії суспільного розвитку.

У сфері державного та політичного управління щодо розуміння інтелектуальної еліти є своя специфіка, оскільки до неї відносять «постійно діючих інтелектуалів-політиків, які перебувають безпосередньо при владі, офіційних радників, експертів, консультантів, ідеологів, які забезпечують

діяльність політичної еліти, але не входять до її кола» [7]. Інтелектуальна еліта у цій сфері є «яскраво вираженим комунікатором офіційного дискурсу», оскільки вона забезпечує створення та поширення ідей, знань та оцінок про відповідний стан речей у суспільстві. Для того щоб бути провайдером такого дискурсу, інтелектуальна еліта має бути реальним «носієм найвищих розумових здібностей, з особливим світосприйняттям та об'єктивною оцінкою подій» [7].

З огляду на це при методологічній ідентифікації належності осіб до інтелектуальної еліти доцільно чітко виходити із двох основних параметрів: 1) вироблення ідей і критичної оцінки об'єктивної дійсності та 2) формальної освіти, яка визначає її сферу діяльності та потенціал впливу на розвиток суспільства. Саме ці параметри визначають стратегічний зміст діяльності інтелектуальної еліти у суспільстві та дають їй змогу належно рекрутуватися у систему державно-управлінської практики шляхом переходу від формально-реальної до функціональної-дієвої форми впливу на розвиток сучасної держави. Щодо цього інтелектуальна еліта має стати головним носієм універсально прагматичних та елітарних цінностей і норм, які визначають сферу суспільної свідомості суспільства і забезпечать їм відповідні лідерські позиції в ньому.

Загалом більшість сучасних дослідників у контексті аналізу різних аспектів діяльності інтелектуальної еліти тотально акцентує увагу на її інтелектуальному дефолті, пов'язуючи його із відповідними кризовими ситуаціями, зумовленими нерівномірними наслідками індустріальної, інформаційної та глобальної трансформації світоустрою. Щоб з'ясувати причини його виникнення та безпосередні виклики для інституційного лідерства у сфері державного управління, вони мають вирішити питання щодо визначення статусно-функціональної ролі еліт та параметри її інтелектуалізації як необхідної технократичної умови лідерства держави в глобальному світі. Саме такий аспект дослідження є предметом розгляду в межах статті і визначає методологію розв'язання цієї проблеми у контексті сучасної гуманітарної науки.

Мета статті – здійснити теоретико-методологічний аналіз інтелектуалізації еліти як технократичної умови інституційного лідерства в державному управлінні. Досягнення цієї мети передбачає вирішення відповідних завдань, а саме: розкриття сутності та специфіки функціонування інтелектуального потенціалу держави в сучасних умовах суспільного розвитку, визначення форм його впливу на забезпечення інституційного лідерства в системі державного управління, обґрунту-

вання передумов та ймовірних викликів, з якими неминуче стикнеться суспільство в умовах інтелектуального дефолту, та розроблення інструментарію запобігання йому на умовах запровадження новітніх методик розвитку лідерського потенціалу інтелектуального ресурсу в різних сферах суспільного життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. В результаті становлення індустріально-економічного імперіалізму постало питання про політичне оформлення інтелектуального потенціалу національних держав, які мали стати головними провідниками утвердження глобальної демократії та забезпечення інституційного лідерства відповідних інноваційно-інтелектуальних структур в системі організації суспільної життєдіяльності. Особливої ваги набуває статусна легітимізація таких інноваційно-інтелектуальних структур, як фабрики думок, які повинні стати стратегічними суб'єктами розроблення та реалізації інноваційних проєктів, що мають визначати інституційне лідерство країн у сучасному світі.

Здебільшого принциповим питанням прагматичного характеру є використання критерію інтелектуалізації при визначенні належності окремих соціальних прошарків до елітарних груп. Саме вони мають закласти підвалини для реалізації інноваційно-інтелектуальних амбіцій посилення потенціалу держави шляхом запровадження мобілізаційних технологій, які мають стати потужним фактором її самоідентифікації. Такий підхід певною мірою має сприяти запобіганню інтелектуального дефолту, що, у свою чергу, слугуватиме локалізацією, а то й уникненню відповідних кризових ситуацій, і тим самим – забезпеченню модернізаційних трансформацій у різних сферах суспільного життя. Саме на інтелектуальну еліту сьогодні покладається завдання розробити новий концептуальний підхід, який має забезпечити лідерські позиції держави в глобальному світі. Лише високоелітарні інтелектуальні кола сьогодні здатні сформувавши новий життєвий простір для держави та громадянина. У такий спосіб це приведе до справедливого примату культу держави з її тотальним патерналізмом, який створює всі необхідні умови для належної самоорганізації суспільства, не ігноруючи при цьому саму державу як інститут з її лідерським потенціалом.

Еліта, яка «заточена» виключно під презентацію новітніх конструкцій розбудови сучасного світу, має стати носієм атрибутивних форм самосвідомості суспільства. В Україні в такому семантично-функціональному варіанті еліти, на жаль, не існують, адже вони мають тотально примітивну самоідентифікацію, втративши себе як носія

історичної відповідальності, вони не є навіть формальним суб'єктом реалізації ідей інтеграції та модернізації суспільства. Якщо політична та державно-управлінська еліти не володіють високим інтелектуальним потенціалом, то вони перетворюються на контреліту, яка «заточена» під вирішення прагматично-тактичних питань суспільного розвитку. Це ставить питання про певний запит на інтелектуалізацію еліт, аби вона відповідала критеріальним принципам елітарності як важливої умови забезпечення інституційного лідерства різних структур органів державної влади. Відповідні метаморфози щодо інтелектуалізації політичної та державно-управлінської еліти вступають у певний дисонанс її фактологічного базису функціонування. В сучасному світі еліти, які здатні забезпечити лідерські позиції держав, передусім мають володіти параметрами глобального мислення, що дасть їм можливість продукувати новітні інноваційно-інтелектуальні проєкти забезпечення розвитку держави.

Спрямування інтелектуальної еліти країни на забезпечення нового політичного циклу в розвитку України має базуватися на популяції креативних ідей з утвердження інноваційно-модернізаційного розвитку, які мають виключно національно регламентований характер. Важливим фактором впливу інтелектуальної еліти на розвиток системи державного управління має стати концептуальне утримання нею від чужоземних стратегій суспільного розвитку, оскільки це призведе до деінституціоналізації лідерського потенціалу державно-управлінських структур, позбавлених органічної можливості функціонувати в межах власних ментальних координат. Саме тому для забезпечення ефективності інституційного лідерства держави та її управлінських структур інтелектуальні еліти мають запропонувати новий алгоритм соціально-економічного та політичного розвитку. Це стане можливим лише за умови усвідомлення інтелектуальними елітами своєї нової місії щодо забезпечення лідерства держави та її інститутів. Саме тому, на думку А.Лоя, «ми повинні цінувати, що у нашому менталітеті мати освіту – це престижно, це елемент самоствердження й самоідентифікації. Усвідомлення власного освітнього рівня означає готовність відстояти власну гідність» [8, с. 13].

Нова місія інтелектуальних еліт ставить питання про реінтерпретацію смислів історичного розвитку держави виходячи із наявних колізій тлумачення відповідних історичних фактів, що також деінституціоналізує розвиток держави й негативно позначається на її лідерському потенціалі. Щоб уникнути цього, основними суб'єктами експерт-

ного знання мають виступати абсолютно нові інтелектуальні еліти, здатні запропонувати об'єктивну концепцію оцінки ролі України у світовій історії та збереження її інституційної пам'яті. Інтелектуальна еліта в цьому контексті має стати носієм концептуальної влади, розробляючи новітні константи суспільного розвитку, детерміновано відповідати на запити громадян. У цьому сенсі вона реально має претендувати на статусну роль моральних авторитетів, які здатні запропонувати альтернативний шлях для такого розвитку.

Політична, бізнесова й гуманітарна еліти, аби стати головним фарватером суспільних змін та органічно належними до елітарності, мають також володіти потужним інтелектуальним потенціалом, оскільки саме він є стратегічним фактором інноваційно-технологічного прориву держави та її інституційного лідерства. Це, у свою чергу, вимагає наявності високих освітніх стандартів у державі в контексті підготовки різних професійних груп та розвитку у них лідерського потенціалу. Сьогодні все частіше в різних національних практиках розвитку інституційного лідерства державно-управлінських структур акцентується увага на проривних знаннях, якими має володіти їх персонал, аби дати належну відповідь на певні суспільні виклики, з якими стикається сучасний світ. Але разом з тим якість освіти в сучасному світі контрастно знижується, а системи ідентифікації сфери знань, які здатні забезпечити прорив держави, не розроблено. В межах різних національних традицій інтелектуалізації, переважно західноєвропейських держав, спостерігається суцільна прагматизація, яка базується на «увиразненні» практико-прикладної складової розвитку відповідних сфер суспільного життя з одночасним нівелюванням гуманітарної. Такий позитивістський підхід до суспільного розвитку держави містить значні виклики, які з часом переформатуються в ризики, що становитимуть значну небезпеку для їх життєдіяльності. Це призведе до значного нівелювання лідерських позицій інституційних структур органів державної влади, які виявляються онуленими від інтелектуального ресурсу і затехнократизованими під використання управлінської практики, яка не містить ціннісно-гуманітарної складової.

Варто також зазначити, що в сучасних умовах соціально-економічного та політичного розвитку інноваційний ресурс держав є її стратегічною конкурентною перевагою, а тому відповідні спекулювання навколо нього в жодному разі не здатні забезпечити успішну реалізацію новітнього інноваційно-економічного укладу суспільства. Виходячи з цього держава має запроваджувати політику реінвестуван-

ня інтелектуального потенціалу задля структурної перебудови всіх сфер суспільного життя, аби він забезпечив лідерські переваги держави у глобальному світі. Лише виключно інтелектуальна еліта сьогодні має формувати порядок денний сучасного світу, а не бізнес-еліта, як це тотально простежується в різних національних системах державного управління, адже це автоматично призводить до деінституціоналізації їх лідерського потенціалу.

Інтелектуальний ресурс країн чітко заформалізований під певні елітарні кола, органічно інтегровані в систему державного управління, стратегічно спроможний провести «перезавантаження влади», яке тотально корелюється з інтересами та потребами суспільства. Виходячи із цього простежується інша стратегічна мета інтелектуального ресурсу щодо забезпечення інституційного лідерства держав та їх управлінських систем – утвердження національної стабільності, яка має визначати порядок денний національних держав та слугувати їх національному об'єднанню. Лише в такому форматі інтелектуальний ресурс є абсолютно спроможним запропонувати новий проект «громадянського миру», який забезпечить стало-збалансований розвиток суспільства в Україні, особливо в умовах військового конфлікту на Сході.

З метою уникнення інтелектуального дефолту та запобігання такому дефолту, де він має всі необхідні передумови, держави мають вийти з новими ініціативами, змінивши передусім свої системи освіти. Базовими критеріями, на яких має бути побудована формула успіху освіти у XXI ст., мають виступати «знання, мислення та лідерство, помножені на етику» [8]. Відповідно до цього інтелектуальний потенціал має надбудовуватись виключно на параметрах освіти, оскільки «людині необхідне критичне мислення, дедуктивне математичне, вільне творче мислення, вміння мислити в рамках групи, а також здатність думати та приймати рішення під тиском обставин у найкоротші терміни» [8]. З огляду на це лише інтелектуалізовані еліти у сфері державного управління, які відповідають таким параметрам, можуть дати чіткі орієнтири розвитку держави, а для цього вони мають бути високоосвіченими та соціально мотивованими.

У такий спосіб це ставить питання про запровадження новітньої стратегії освіти, яка б забезпечувала «створення якісної системи контролю та оцінки знань» і тим самим сприяла розвитку лідерського потенціалу управлінців у всіх сферах суспільного життя. На підтвердження цього М.Барбер доводить, що «сучасній освіті необхідна революція, адже нам у найближчі 50 років потрібно буде виховати нове, по-справжньому гло-

бальне покоління людей, молодих лідерів, відкритих світові та здатних його змінити» [6]. Це ставить питання про нову формулу інтелектуальної політики, яка сьогодні активно дискутується на рівні прагматично налаштованих еліт і має бути спрямована передусім на розроблення новітніх способів реорганізації системи державного управління. Стратегічну роль при цьому має відігравати забезпечення «об'єктивно аналітичного процесу» оцінки соціально-політичної та економічної ситуації з одночасним використанням прогнозних методик раціоналізації форм вироблення політики. До таких форм доцільно віднести: діагностування проблем; формування критеріїв оцінки їх впливу на стратегічний розвиток суспільства; розроблення релевантної інформації щодо вирішення проблем та ресурсних технологій прийняття державно-управлінських рішень з їх повної локалізації. Авторитарність запровадження таких форм з необхідністю потребує реалізації інтелек-

туальної політики, яка стає об'єктивно можливою лише завдяки інтелектуальній еліті, яка тактично є технократичною умовою інституційного лідерства в державному управлінні.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, здійснений теоретико-методологічний аналіз інтелектуальної еліти як технократичної умови інституційного лідерства у державному управлінні дав змогу розкрити сутність та специфіку функціонування інтелектуального потенціалу держави в сучасних умовах суспільного розвитку, визначити форми його впливу на забезпечення інституційного лідерства в системі державного управління щодо її модернізації. Обґрунтовано передумови та ймовірні виклики, з якими неминуче стикнеться суспільство в умовах інтелектуального дефолту, що об'єктивно детермінується недооціненням ролі інтелекту в системі практики діяльності у різних сферах суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Harrison L. E. Promoting Progressive Culture Change / L. E. Harrison and S. P. Huntington (eds.) // Culture Matters: How Values Shape Human Progress – N.Y.: Basic Books, 2012.
2. Fukuyama F. Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution / F. Fukuyama / Farrar, Straus and Giroux, 2002. – 327 p.
3. Ортега-и-Гассет Х. Миссия университета / Х. Ортега-и-Гассет ; пер. с исп. Марины Голубевой и Андрея Корбута. – М.: ГУ-ВШЭ, 2010. – 144 с.
4. Хоркхаймер М. Диалектика просвещения. Философские фрагменты / М. Хоркхаймер, Т. Адорно. – М., СПб.: Медиум; Ювента, 2013. – С. 16–60.
5. Фуко М. Интеллектуалы и власть: статьи и интервью, 1970–1984: в 3 ч.: Ч. 3 / М. Фуко; пер. с фр. Б. М. Скуратова; под общ. ред. В. П. Большакова. – М.: Праксис, 2012. – 311 с.
6. Барбер М. Приказано добиться результата. Как была обеспечена реализация реформ в сфере государственных услуг Великобритании / М. Барбер; пер. с англ.; под ред.: Я. И. Кузьминов, А. В. Клименко; отв. ред. Ж. И. Смирнова. – М.: Издат. дом НИУ ВШЭ, 2011.
7. Eggi U. Die Ges-sellschaftliche Elite / U. Eggi. – Bern: [s.n.], 2011. – 463 с.
8. Лой А. Зникаюча інтелігенція у трансформаціях сьогодення / А. Лой // Філософ. думка. – 2014. – № 2. – С. 7–16.
9. Гаман-Голутвина О. В. Метафизические измерения трансформаций элит / О. В. Гаман-Голутвина // Полит. концептология. – 2012. – № 3. – С. 38–53.

References

1. Harrison L.E. Promoting Progressive Culture Change // Culture Matters: How Values Shape Human Progress / L.E.Harrison and S.P.Huntington (eds.). – N.Y.: Basic Books, 2012.
2. Fukuyama F. Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution. / F. Fukuyama / Farrar, Straus and Giroux, 2002.- 327 p.
3. Orteha-y-Hasset Kh. Myssyya unyversyteta / Kh. Orteha-y-Hasset / Per. s ysp. Maryny Holubevoy y Andrey Korbuta. M: HU-VShЭ, 2010. – 144 s. [Mission of the University].
4. Khorrkhaymer M., Adorno T. Dyalektyka prosveshchenyya. Fylosofskyye frahmenty. / M.Khorrkhaymer, T.Adorno / «Medyum» «Yuventa» - M., S-Pb., 2013, - s. 16-60 [Dialectic of Enlightenment. Philosophical Fragments].
5. Fuko M. Yntellektualy y vlast': stat'y y ynterv'yu, 1970–1984: / M. Fuko / V 3 ch.: Ch. 3 / Per. s fr. B. M. Skuratova pod obshch. red. V. P. Bol'shakova. – M.: Praksys, 2012. – 311 s. [Intellectuals and Power: articles and interviews].
6. Barber M. Prykazano dobyt'sya rezul'tata. Kak byla obespechena realizatsyya reform v sfere hosudarstvennykh usluh Velykobrytanyy / M.Barber / Per. s anhl. (pod red.: Ya. Y. Kuz'mynov, A. V. Klymenko); отв. red.: Zh. Y. Smyrnova. M.: Yzdatel'skyy dom NYU VShЭ, 2011 [Ordered to get results. How was to ensure implementation of reforms in public services in Great Britain].
7. Eggi U. Die Ges-sellschaftliche Elite. / U. Eggi / Bern, 2011. – 463 s.
8. Loy A. Znykayucha intelihentsiya u transformatsiyakh s'ohodennya / A.Loy // Filososf'ka dumka. – 2014. – #2 – s. 7-16 [disappearing intellectuals on transformation of nowadays].
9. Hama-Holutvyna O.V. Metafyzicheskiye yzmerenyaya transformatsyyu elyt / O.V.Hama-Holutvyna / Polytycheskaya kontseptolohyya # 3, 2012h. – s.38-53 [Metaphysical dimension of transformation of elites].